

Region Västmanland
Hållbarhetsredovisning
2024

Resultatet i korthet

Region Västmanlands Hållbarhetsprogram 2023–2030 bidrar till målet om Effektiva och ändamålsenliga tjänster av god kvalitet i Regionplan 2024–2026. Denna hållbarhetsredovisning visar resultatet av arbetet 2024. Hållbarhetsprogrammet innehåller fem målområden, se figur 1.

Figur 1. Hållbarhetsprogrammets målområden och deras koppling till regionens prioriterade globala mål inom Agenda 2030.

Den samlade utvecklingen för programmets måluppfyllnad under 2024 bedöms som helhet vara otillräcklig för att programmets mål ska kunna nås till år 2030. Inom målområdena Hållbara inköp och resurseffektivitet, Jämlikhet och jämställdhet, Tillgänglighet och delaktighet samt Klimat har det skett en viss förflyttning, men regionen behöver prioritera hållbarhetsarbetet för att målen ska kunna nås till 2030. Utvecklingen inom målområde Biologisk mångfald och giftfri miljö går inte i önskad riktning.

Här nedan beskrivs de mest framträdande positiva trenderna och de områden där kraftsamlingar behöver göras för att målsättningarna till 2030 ska kunna nås.

Regionen ser en positiv utveckling avseende:

- Medarbetares medvetenhet och engagemang i miljöfrågor.
- Engagemang hos ledningen och medarbetare samt efterfrågan kring samverkan inom området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor.
- Förvaltningar och verksamheter genomför vissa insatser med bäring på mänskliga rättigheter, till exempel skrivning om barnets rättigheter i hälso- och sjukvårdens målbild 2029¹, ett påbörjat utvecklingsarbete av regionens politiska dialogforum samt delaktighet från barn och unga i projektet "Mitt slott, ditt slott" som Västmanlands läns museum har bedrivit 2021–2024.

¹ Konkretiserad målbild för Hälso- och sjukvården 2029. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen januari 2024. Diarienummer: HSF230510.

- Omställning pågår till en fossilfri fordonsflotta, både avseende regionens egna fordon och i upphandlade transporter.

Regionen behöver stärka upp arbetet genom att:

- Beakta hållbarhetsperspektivet i allt utvecklingsarbete till exempel omställningen till nära vård, fastighetsprojekt och investeringsprocessen.
- Hållbarhetsmålen omsätts i förvaltnings- och verksamhetsplaner.
- Öka takten i omställning av arbetssätt för att få mer cirkulära materialflöden genom att minska användning av förbrukningsartiklar, byta ut engångsartiklar mot flergångsartiklar och välja artiklar i regionens utbud med minst miljöpåverkan.
- Fasa ut farliga kemikalier.
- Öka kunskapen om mänskliga rättigheter hos ledningen, chefer och medarbetare samt förståelse för på vilket sätt rättigheterna har betydelse för den egna verksamheten.
- Integrera mänskliga rättigheter i styrning och ledning

Innehåll

Resultatet i korthet	2
Innehåll	4
Inledning	5
Övergripande arbetssätt med hållbarhetsfrågor.....	5
Barnbokslut.....	6
Avgränsning.....	6
Uppföljning av Regionens hållbarhetsmål år 2024	7
Samlad bedömning av målpåfyllelse.....	7
Analys av det övergripande resultatet.....	8
Jämlikhet och jämställdhet samt Tillgänglighet och delaktighet.....	9
Samordnat arbete med våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor.....	9
Gott exempel: Systematiskt arbetssätt för att uppmärksamma våldsutsatthet.....	9
Hållbara inköp och resurseffektivitet.....	10
Gott exempel: Effektivare strålbehandling ger hållbarhetsvinster.....	10
Klimat.....	11
Gott exempel: Klimatkrav på transporter ger resultat.....	12
Biologisk mångfald och giftfri miljö.....	13
Gott exempel: Drastisk minskning av kvicksilverutsläpp i tandvården.....	13
Bilaga 1 Indikatorer med mätetal	14
Hållbara inköp och resurseffektivitet.....	14
Klimat.....	15
Biologisk mångfald och giftfri miljö.....	17

Inledning

Region Västmanland har under många år arbetat för att regionens verksamhet ska bidra till en hållbar samhällsutveckling. Det innebär en utveckling som tillgodoser alla människors behov och rättigheter idag, utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. Hållbarhetsprogram 2023–2030 utgör grunden för regionens strävan mot en hållbar verksamhet miljömässigt, socialt och ekonomiskt i enlighet med de globala målen i Agenda 2030. Målen för regionens hållbarhetsarbete är gemensamma för hela regionens verksamhet och formulerade så att alla delar av organisationen kan bidra utifrån sitt uppdrag och ansvarsområde. De fem målen är; Hållbara inköp och resurseffektivitet, Jämlikhet och jämställdhet, Tillgänglighet och delaktighet, Klimat samt Biologisk mångfald och giftfri miljö.

Hållbarhetsprogrammet är en del av det övergripande målet Effektiva och ändamålsenliga tjänster av god kvalitet i Regionplan för 2024. Denna hållbarhetsredovisning redogör för resultat av arbetet med målen under 2024 och är en del av regionens årsredovisning. Från år 2025 integreras målen i Hållbarhetsprogram 2023–2030 i Regionplanen. Regionens arbete med målen kommer även fortsatt följas upp i en hållbarhetsredovisning.

Övergripande arbetsätt med hållbarhetsfrågor

Målen för regionens hållbarhetsarbete är framtagna utifrån en prioritering gjort med hjälp av en väsentlighetsanalys som därefter ses över årligen. Väsentlighetsanalysen bygger på dialoger med olika intressenter, bland annat medarbetare och leverantörer, där deras förväntningar och krav på regionen undersöks. I väsentlighetsanalysen ingår också en kartläggning av hur regionens verksamheter påverkar och påverkas av olika aspekter inom miljöområdet och inom mänskliga rättigheter. Lagkrav är också en viktig del av underlaget samt utvalet av de 9 mest relevanta globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. De prioriterade hållbarhetsområdena målsattes sedan i programmet. I figur 2 illustreras processen för arbetet med hållbarhetsmålen.

Figur 2: Framtagande och uppföljning av hållbarhetsmål

Det finns olika former av stöd för verksamheter och medarbetare i form av styrande dokument, utbildningar, kunskaphöjande material och verktyg som stöttar och stärker verksamheterna. Inom miljöområdet har regionen under 2024 haft stöd av ett certifierat miljöledningssystem enligt standarden ISO 14001 som bidrar till ett effektivt och strukturerat miljöarbete.

Regionens arbete med mänskliga rättigheter utgår från internationella konventioner, lagstiftning och strategier på nationell nivå, och omfattar följande rättighetsområde; barnets rättigheter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning, integration, jämställdhet, HBTQI-personers rättigheter, nationella minoriteters rättigheter samt våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor, som även innefattar hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Barnbokslut

Enligt beslut från Regionfullmäktige i april 2022 ska barnbokslutet integreras i hållbarhetsredovisningen. En av förutsättningarna för att bedriva ett barnrättsbaserat arbete är att följa artikel 3.1 "Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.". Det innebär att om ett beslut i nämnd, styrelse eller fullmäktige strider mot artikel 3.1 kan beslutet överklagas enligt 13 kap. 8§ kommunallagen och upphävas av Förvaltningsrätten. Inom ramen för att pröva vad som är barnets bästa ska barnets/barnens åsikter inhämtas enligt artikel 12. Med hänvisning till detta valdes två indikatorer ut för att på en övergripande nivå följa upp Regionens arbete utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter som är lag i Sverige sedan 1 januari 2020: andel ärenden till politik som rör barn där prövningar av barnets bästa genomförts och antal genomförda barndialoger inom Region Västmanland ska öka.

Det finns inget administrativt system som möjliggör genomlysning av hur många och i vilka ärenden en prövning genomförts eller ej. Detsamma gäller uppföljningen av antal genomförda barndialoger. Med hänvisning till ovanstående har indikatorerna inom barnrätt tagits bort under målområdena Jämlikhet och jämställdhet samt Tillgänglighet och delaktighet 2024. Verksamhet Hållbarhet arbetar med att se över och utveckla en struktur för kommande hållbarhetsredovisning och där även barnrätten inkluderas.

Avgränsning

Hållbarhetsprogrammet styr inte regionens arbetsgivar- och personalpolitik som regleras av andra styrande dokument. Vidare omfattar inte hållbarhetsprogrammet regionens hälsoinriktade arbete och inte heller de delar av folkhälsoarbetet som hanteras inom det regionala utvecklingsansvaret.

Uppföljning av Regionens hållbarhetsmål år 2024

Målområdena Hållbara inköp och resurseffektivitet, Klimat samt Biologisk mångfald och giftfri miljö följs upp med hjälp av indikatorer. En tregradig skala används för att bedöma indikatorerna där *positiv* betyder en utveckling i önskad riktning, *oförändrad* betyder oförändrad eller otillräcklig utveckling samt *negativ* betyder en utveckling i oönskad riktning. I de fall som data saknas anges *inget värde*. Indikatorernas mätresultat redovisas i bilaga 1.

Målområdena Jämlikhet och jämställdhet samt Delaktighet och tillgänglighet bedöms inte längre möjliga och/eller relevanta att följa upp med hjälp av indikatorerna i programmet. Anledningarna är bland annat att det saknas effektiva tillvägagångssätt för att inhämta uppgifter, att det saknas uppgifter på förvaltningsnivå och/eller att indikatorerna inte redovisar någon förflyttning eller uppnådd effekt av arbetet. I och med detta har indikatorerna för de två målområdena tagits bort 2024:

- För alla mål i regionplan som mäts med indikatorer grundade på individbaserad statistik, ska resultaten vara lika goda för olika grupper
- Alla mål i regionplan som mäts med indikatorer grundade på individbaserad statistik, ska uppvisa lika goda resultat för kvinnor och män, flickor och pojkar
- Andel ärenden till politik som rör barn där prövningar av barnets bästa genomförts
- Alla berörda verksamhetsområden ska varaktigt förbättra sina resultat avseende dimension Delaktighet och involvering i Nationell patientenkät
- Antal genomförda barndialoger inom Region Västmanland ska öka
- Region Västmanland genomför minst ett samråd med de nationella minoriteterna per år (som numera ligger under Länsstyrelsens ansvar)
- Region Västmanland genomför minst ett samråd utifrån finskt förvaltningsområde per år

Verksamhet Hållbarhet arbetar med att se över och utveckla en struktur för kommande hållbarhetsredovisning. Årets redovisning ger en generell beskrivning av utveckling inom målområdena utifrån pågående arbete inom de olika rättighetsområdena.

Samlad bedömning av måluppfyllelse

Inget av de fem målen i programmet utvecklades i önskad riktning under 2024. Därför bedöms den sammantagna förflyttningen under 2024 för målen i Hållbarhetsprogram 2023–2030 som oförändrad.

Perspektiv/Mål i Regionplan	Indikator	Utveckling 2024
P: Tjänsterna håller god kvalitet och är hållbara	Ökad hållbarhet: Måluppfyllelse enligt program, målområden som förbättras	Oförändrad

Kommentar [SA1]: Byt texten till "Gul"

Utvecklingen för samtliga fem mål i hållbarhetsprogrammet redovisas i tabellen nedan. Längre fram i kapitlet redovisas respektive mål och dess eventuella indikatorer mer ingående.

Målområde i hållbarhetsprogrammet	Mål i hållbarhetsprogrammet	Utveckling 2024
Hållbara inköp och resurseffektivitet	2030 är Region Västmanlands inköp resurseffektiva och hållbara	Oförändrad
Jämlikhet och jämställdhet	2030 är Region Västmanlands verksamheter jämlika och jämställda	Inget värde
Tillgänglighet och delaktighet	2030 är Region Västmanlands verksamheter tillgängliga och inkluderande	Inget värde
Klimat	2030 är Region Västmanlands utsläpp av växthusgaser i linje med Parisavtalet och har en verksamhet anpassad till de klimatförändringar som redan uppstått eller kan förväntas uppstå	Oförändrad
Biologisk mångfald och giftfri miljö	2030 är Region Västmanland anpassad till att värna om biologisk mångfald och en giftfri miljö	Negativ

Analys av det övergripande resultatet

För att uppnå målet om Hållbara inköp och resurseffektivitet är det avgörande att integrera hållbarhetsperspektivet i utveckling av regionens arbetssätt samt i omställning och effektivisering för att möta framtida utmaningar, särskilt inom hälso- och sjukvården. Vid beslut om inköp av produkter är det viktigt att följa regionens upphandlade avtal med hållbarhetskrav samt att kontinuerligt arbeta för att minska miljöbelastningen, exempelvis genom att ersätta engångsartiklar med flergångstikar.

Inom målområdena Jämlikhet och jämställdhet samt Tillgänglighet och delaktighet har det skett en positiv förflyttning mot ett samordnat och systematiskt arbete inom området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Det bedöms bland annat bero på att det finns en politisk målsättning för arbetet och att det finns en samordnad funktion med ansvar att stödja regionens verksamheter. Övergripande behöver regionens samordnade arbete med mänskliga rättigheter stärkas, och ett rättighetsbaserat arbetssätt med mänskliga rättigheter integreras i regionens styrning och ledning. Det vill säga stärka individens egenmakt genom att omsätta FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna till praktisk handling.

Arbetet med klimatmålet visar framsteg inom transportområdet, men det kvarstår stora utmaningar när det gäller att minska klimatpåverkan från inköp och att anpassa verksamheten till klimatförändringarna.

För att uppnå målet om biologisk mångfald och en giftfri miljö till år 2030 krävs ökat fokus på att minska påverkan på den biologiska mångfalden genom att fasa ut farliga kemikalier och minska miljöpåverkan från regionens användning av läkemedel.

Måluppfyllelsen över lag under 2024 bedöms som otillräcklig för att de fastställda målen ska kunna nås till 2030. Framsteg har gjorts inom områden som hållbara inköp, resurseffektivitet, jämlikhet, tillgänglighet, delaktighet och klimat, men det krävs tydligare fokus på dessa områden i regionens hållbarhetsarbete för att målen ska kunna uppnås inom tidsramen. Utvecklingen inom biologisk mångfald och giftfri miljö går i nuläget inte i önskad riktning och behöver än mer prioriteras.

Jämlikhet och jämställdhet samt Tillgänglighet och delaktighet

För att säkerställa att de mänskliga rättigheterna efterlevs och nå målet om Jämlikhet och jämställdhet samt tillgänglighet och delaktighet ska regionens arbete utgå från ett rättighetsbaserat arbetssätt. Idag är det stora skillnader gällande hur arbetet bedrivs inom olika rättighetsområden (till exempel barnrätt, integration, nationella minoriteters rättigheter med flera), och i olika förvaltningar och verksamheter. Regionen behöver gå åt ett mer samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter som även leder till ökad tillit, stärkt demokrati, rätt insatser och god kvalitet. Exempel på vad som behöver säkras i arbetet framåt är integrering av FN:s principer om icke-diskriminering och jämlikhet, deltagande och inkludering samt transparens och ansvar i styrning och ledning, genom ökad kunskap hos ledningen, chefer och medarbetare samt arbetssätt och praktiska verktyg för ökad tillämpning. Verksamhet Hållbarhet har påbörjat en genomlysning av nuläget i organisationen i syfte att identifiera utvecklingsbehov.

Det finns goda exempel på områden som delvis har en upparbetad samordning och systematik, till exempel våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor. Identifierade framgångsfaktorer i arbetet är bland annat politiska beslut, samordnat stöd till regionens verksamheter i form av utbildningar, stöd i form av rekommenderade arbetssätt och praktiska verktyg samt kontinuerlig utveckling utifrån identifierade behov i organisationen.

Nedan följer en beskrivning av regionens arbete med våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor samt ett gott exempel på hur stödet tillvaratagits i pågående utvecklingsarbete inom hälso- och sjukvården.

Samordnat arbete med våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, innehåller bestämmelser om hälso- och sjukvårdens samt tandvårdens ansvar för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Föreskrifterna är utgångspunkten i regionens arbete. Verksamhet Hållbarhet har i uppdrag att samordna arbetet för att bidra till ökad systematik för att upptäcka och fråga om våld. Detta görs bland annat genom att tillhandahålla och utveckla kunskapshöjande insatser och stödmaterial, samt utveckla arbetssätt som stödjer framtagande av verksamhetsnära rutiner. I arbetet att förebygga och motverka våldsutsatthet ingår också att uppmärksamma barnets rättigheter som närstående och barnets rätt till skydd från att fara illa.

Förståelsen hos verksamheterna om behovet av ett systematiskt arbetssätt för att uppmärksamma och fråga om våld bedöms ha ökat under året. Bland annat utifrån att stöd från samordnare har efterfrågats i högre utsträckning än tidigare. Detta kan till exempel bero på tydlig skrivning i regionplan samt riktade kommunikationsinsatser under året i form av lunchföreläsningar, riktade utskick till chefer inom slutenvården med mera.

Gott exempel: Systematiskt arbetssätt för att uppmärksamma våldsutsatthet

Kirurgkliniken avdelning sex har uppmärksammat våld i nära relationer och initierat ett utvecklingsarbete för att ta fram verksamhetsnära rutiner. Målet är bland annat att medarbetare ska ha kunskap om våld i nära relationer, kunna upptäcka våldsutsatthet genom rutinmässiga frågor samt stödja och vid behov hänvisa patienten vidare.

Utmaningar som verksamheten har identifierat är exempelvis att det saknas tydliga arbetssätt och rutiner för arbetet samt att samverkan med fler verksamheter behövs för att säkra arbetet genom hela vårdkedjan. Fler verksamheter har därför involverats, bland annat akutmottagningen, kvinnokliniken, kirurgisk operationsplats samt kirurgkliniken avdelning åtta. Ytterligare utvecklingsbehov har identifierats under arbetets gång, till exempel behov av samverkan med externa aktörer så som socialtjänst och polis.

Arbetet kommer fortsätta under 2025 med stöd från samordnare mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor inom verksamheten Hållbarhet med syfte att arbeta fram ett arbetssätt. Ambitionen är att resultatet ska användas i stöd till andra verksamheter inom hälso- och sjukvården framöver.

Hållbara inköp och resurseffektivitet

För att säkerställa en långsiktig och hållbar ekonomisk hushållning i Region Västmanland behöver verksamheten bedrivas på ett ändamålsenligt och resurseffektivt sätt. Vid inköp och investeringar är det avgörande att beakta såväl ekonomiska som sociala och miljömässiga aspekter.

Mål: År 2030 är Region Västmanlands inköp resurseffektiva och hållbara

Indikatorer	Utveckling 2024
Material-, livsmedels- och produktflöden hanteras utifrån cirkulära principer	Oförändrad
Alla inköp bedöms utifrån cirkularitet, klimatpåverkan, biologisk mångfald och giftfri miljö samt social hållbarhet	Positiv
Samlad bedömning av målet	Oförändrad

Indikatorn "Material-, livsmedels- och produktflöden hanteras utifrån cirkulära principer" har för 2024 bedömts ha en oförändrad förflyttning eftersom mängden avfall fortfarande är hög och andelen källsorterat avfall för materialåtervinning fortfarande är för låg. Energianvändning i kollektivtrafiken har ökat något vilket beror på delvis utbyte till annan modell av biogasbussar, men värdet ligger inom kollektivtrafikens målvärde. Energianvändningen i regionernas fastigheter och verksamheter har minskat något jämfört med 2023.

Under 2024 har hållbarhetskrav införts i betydligt fler upphandlingar, vilket har varit avgörande för det positiva resultatet gällande indikatorn "Alla inköp bedöms utifrån cirkularitet, klimatpåverkan, biologisk mångfald och giftfri miljö samt social hållbarhet". Regionen verkar för att de produkter och tjänster som köps in är framställda under hållbara och ansvarsfulla förhållanden genom att ställa krav på att samtliga avtalade leverantören ska följa regionernas nationella uppförandekod, som omfattar områdena mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter, miljö (inklusive klimat) och affärsetik. Inköpen av ekologiska livsmedel har ökat något men inte upp till verksamhets KOSTS egna mål. Årets ambition var att inkludera sociala aspekter i arbetet med kategoristyrning², vilket dock inte har påbörjats. Den sammanlagda bedömningen av indikatorn är att den under 2024 har utvecklats i önskad riktning.

Gott exempel: Effektivare strålbehandling ger hållbarhetsvinster

Ett förändrat arbetssätt enligt nationella riktlinjer inom onkologkliniken har minskat antalet strålbehandlingar med lika gott utfall för patienterna. Genom att ge en högre dos strålning per behandling har antalet strålbehandlingar kunnat minska avsevärt. De två cancerformer som

² Kategoristyrning inom inköp innebär att organisera och hantera inköp utifrån kategorier av liknande produkter eller tjänster. Genom att analysera behov, leverantörsmarknad och kostnader för varje kategori kan organisationen göra strategiska val, effektivisera inköp och öka hållbarheten.

omfattas är bröstcancer som minskat antalet strålbehandlingar från 15 till 5 i medel samt prostatacancer som minskat från 39 behandlingar till 7. Det nya arbetssättet har inneburit ett flertal hållbarhetsvinster. Patienter slipper många sjukhusbesök som tar tid och som ofta innebär miljöbelastande resor. Personalen på onkologkliniken sparar tid. Strålningsmaskinens kapacitet kan utnyttjas till fördel för andra regioners patienter som annars skulle fått vänta längre på behandling, vilket då också innebär en intäkt för Region Västmanland.

Klimat

För att ta ansvar och bidra till att uppfylla Parisavtalet³ samt Sveriges mål om nettonollutsläpp av koldioxid till 2045, måste Region Västmanland i snabb takt minska sin klimatpåverkan. Regionens mål innebär att klimatutsläppen ska halveras från nivåerna år 2019 fram till 2030. Dessutom ska regionens verksamhet arbeta med att anpassa sig till ett förändrat klimat.

Mål: År 2030 är Region Västmanlands utsläpp av växthusgaser i linje med Parisavtalet och har en verksamhet anpassad till de klimatförändringar som redan uppstått eller kan förväntas uppstå

Indikatorer	Utveckling 2024
Regionens totala utsläpp av koldioxidkvalenter ska minska med 50%	Oförändrad
Alla transporter drivs av fossilfria och förnybara bränslen	Positiv
Halverad klimatpåverkan (mätt i koldioxidkvalenter) från energianvändningen i regionens fastigheter och verksamheter	Positiv
Halverad klimatpåverkan (mätt i koldioxidkvalenter) från inköp av material, produkter, livsmedel och tjänster.	Oförändrad
Halverad koldioxidintensitet i regionens kapitalförvaltning med bibehållen avkastning	Positiv
Alla processer för riskbedömning är säkrade utifrån en anpassning till klimatförändringar som redan uppstått eller väntas uppstå	Oförändrad
Samlad bedömning av målet	Oförändrad

Under 2024 har regionens totala koldioxidutsläpp ökat med en⁴ procent jämfört med basåret 2019. För att nå målet i jämn takt borde minskningen 2024 uppgått till sexton procent.

Indikatorn "Alla transporter drivs av fossilfria och förnybara bränslen" visar i stort en utveckling i önskad riktning. Det är ett varierat resultat bland de olika transportslagen som ingår i indikatorn. All allmän kollektivtrafik drivs sedan flera år tillbaka av biogas och el. Regionens bilpoolsfordon har efterhand bytts ut till att drivas av mer miljövänliga drivmedel och nu är de nästan i mål. Längst kvar har ambulansens vägfordon samt Hjälpmedelscentrum som till stor utsträckning fortfarande tankar diesel. Diagram1 nedan visar andelen fossilfritt och förnybart i de olika transportslagen.

³ Parisavtalet är kopplat till FN:s klimatkonvention och har skrivits på av nästan alla världens länder. Avtalet syftar till att hålla den globala uppvärmningen väl under 2 °C och strävar efter att begränsa den till under 1,5 °C.

⁴ Uträknad med hjälp av regionernas klimatberäkningsverktyg som innehåller en del förenklingar och schabloner.

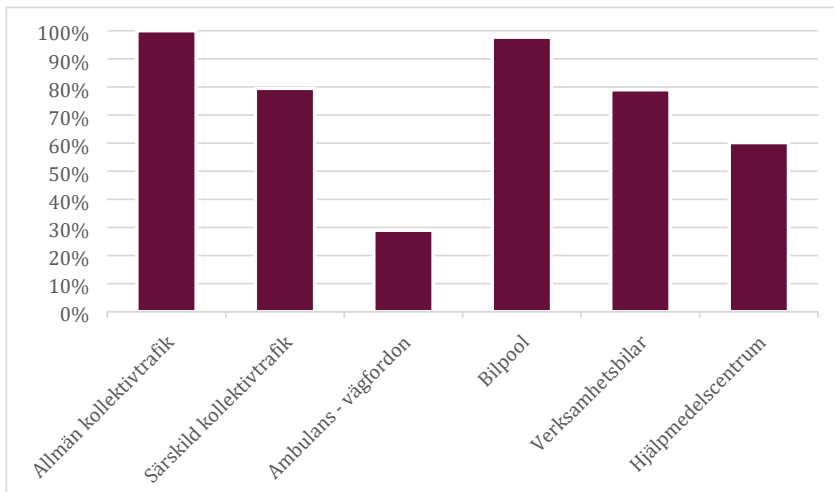

Diagram 1: Andel fossilfria och förnybara drivmedel i regionens olika typer av transporter.

Indikatorn för "Halverad klimatpåverkan från energianvändningen i regionens fastigheter och verksamheter" visar inga minskade klimatutsläpp, trots att energiförbrukningen har minskat. Detta beror på justerade utsläppsfaktorer samt en varm sommar som resulterade i ett högre kylbehov.

Under 2024 har fler inköpskategorier inkluderats i indikatorn "Halverad klimatpåverkan från inköp av material, produkter, livsmedel och tjänster". Detta har lett till en ökning av den beräknade klimatpåverkan. Arbetet med att minska klimatpåverkan från inköp bedöms som oförändrad under året. En stor del av regionens klimatutsläpp kommer från inköp där förbrukningsvaror inom vården är den största posten.

Indikatorn "Halvera koldioxidintensitet i regionens kapitalförvaltning med bibehållen avkastning" fortsätter att minska i en bra takt med möjlighet att nå målsättningen. Minskningen under 2024 beror dels på fondbyten, dels på att en del fonder har minskat sin koldioxidintensitet.

I regionens verktyg för riskhantering finns klimatrisker med, men de beaktas sällan i kontinuitetsplanering och annat förebyggande arbete. Indikatorn "Alla processer för riskbedömning är säkrade utifrån en anpassning till klimatförändringar som redan uppstått eller väntas" har därför bedömts ha en oförändrad utveckling.

Gott exempel: Klimatkrav på transporter ger resultat

Att inom upphandlingsarbetet främja inköp av hållbara transporter är en viktig insats för att nå regionens mål om en halvering av klimatpåverkan till år 2030. Regionen har tagit fram generella miljökrav för transporter som tillämpas i upphandlingar där transporter ingår. Regionen har även tidigare ställt transportkrav i upphandlingar, men inte systematiskt och inte i alla upphandlingar där transporter ingår. Under året har dessa krav utvecklats och en instruktion om hur kraven ska tillämpas har tagits fram. Syftet med instruktionen är att ge vägledning hur kravställning ska ske kring transporter och redovisning av statistik över drivmedelsförbrukning. Vilka krav som är rimliga och proportionerliga att ställa i en upphandling beror på hur mycket transporter som genomförs i uppdraget. Transportkrav ställs därför i tre nivåer, baserat på hur stor andel transporter som ingår i upphandlingen.

Uppföljning av klimatpåverkan från transporter som omfattas av dessa typer av upphandlingar har hittills varit omöjligt att mäta eftersom det saknats data om klimatutsläpp. Syftet med att ställa krav på redovisning av drivmedelsstatistik är att få in data för att kunna följa upp regionens klimatpåverkan från dessa typer av transporter.

Biologisk mångfald och giftfri miljö

För att naturen ska kunna tillhandahålla viktiga ekosystemtjänster som rent vatten, frisk luft, pollinering och möjligheter till rekreation är biologisk mångfald en nödvändighet. Region Västmanland arbetar aktivt för att bidra till en giftfri miljö och skydda den biologiska mångfalden genom att säkerställa en hållbar och ansvarsfull hantering av kemikalier, läkemedel, produkter och resurser.

Mål: År 2030 är Region Västmanland anpassat till att värna om biologisk mångfald och en giftfri miljö

Indikatorer	Utveckling 2024
Minskad negativ påverkan på biologisk mångfald och en giftfri miljö från regionens användning av produkter material och andra resurser.	Positiv
Minskad miljöpåverkan från regionens användning och förskrivning av läkemedel med bibehållen eller ökad patientnytta.	Negativ
Minskad negativ miljö- och hälsopåverkan från regionens användning av kemikalier	Negativ
Samlad bedömning av målet	Negativ

Indikatorn "Minskad negativ påverkan på biologisk mångfald och en giftfri miljö från regionens användning av produkter, material och resurser" följs för närvarande upp genom byggnationen av det nya akutsjukhuset i Västerås. För att säkerställa att inbyggda produkter uppfyller projektets miljökrav används verktyget Byggsvarubedömningen för kontroll och registrering och det arbetet går i önskad riktning enligt plan.

Under 2024 har regionens förskrivning av antibiotika fortsatt att öka något efter den kraftiga minskningen under covid-pandemin. Därför har indikatorn "Minskad miljöpåverkan från regionens användning och förskrivning av läkemedel med bibehållen eller ökad patientnytta" bedömts utvecklats i oönskad riktning.

Regionens egenkontroller inom miljöområdet är inte fullt ut genomförda under 2024. Egenkontrollen säkerställer att den egna verksamheten följer miljölagstiftningen, bland annat gällande kemikaliehantering. Det saknas ett strukturerat arbete med att fasa ut kemikalier som innehåller cancerframkallande, mutagena eller reproduktionsstörande ämnen (CMR-ämnen) och andra farliga ämnen. Därför bedöms indikatorn "Minska negativ miljö- och hälsopåverkan från regionens användning av kemikalier" ha utvecklats negativt.

Gott exempel: Drastisk minskning av kvicksilverutsläpp i tandvården

Kvicksilver, som är en av de farligaste tungmetallerna och ett hot mot både miljön och hälsan, frigörs vid patientarbete på våra tandkliniker och hamnar i sugvattnet. Kvicksilvret kommer i huvudsak från bortborrade amalgamfyllningar och från gamla avlagringar i rördrastringar och utrustningar.

Tidigare renades sugvattnet endast genom sedimentering, där de tyngre kvicksilverpartiklarna sjunker till botten. Den reningen tar inte bort allt kvicksilver som går ut till avloppsvattnet. Därför har Folk tandvården under 2023 och 2024 deltagit i ett pilotprojekt för att testa en ny reningsmetod. Den nya tekniken innebär ytterligare två steg i reningen, först centrifugering och sedan elektrokemisk avskiljning vilket är en teknik utvecklad vid Chalmers Tekniska Högskola. Den nya reningen i tre steg innebär en drastisk minskning av utsläppen av kvicksilver. Folk tandvården tilldelades Region Västmanlands miljöpris för detta år 2024.

Bilaga 1 Indikatorer med mätetal

I den här bilagan redovisas utfallet i de mätetal som ligger till grund för indikatorerna för målen Hållbara inköp och resurseffektivitet, Klimat samt Biologisk mångfald. Mätetalens utfall bedöms mot ett basvärde och där det saknas görs bedömningen mot hur väl utvecklingen följer programmets mål.

Hållbara inköp och resurseffektivitet

Indikator: Material-, livsmedels- och produktflöden hanteras utifrån cirkulära principer.

Målvärde 2030: Öka

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Energianvändning per fordonskilometer (kollektivtrafik buss)	3,6 kWh/km	4,5 kWh/km	Positiv*
Andel källsorterat avfall för materialåtervinning	33,8%	36,8%	Oförändrad**
Organisationens totala mängd avfall per länsinvånare	6,8 kg/länsinvånare	6,6 kg/länsinvånare	Oförändrad**
Energiförbrukning i fastigheter och verksamheter	188 kWh/m ² BRA	185 kWh/m ² BRA	Positiv
Totalt matsvinn gram per portion (inkl produktion)	90 gram	95 gram	Negativ
Resurseffektivitet nybyggnation, Vårdbyggnad NAV etapp 1 (Kvoten mellan BTA och LOA)	69%	69%	Positiv
Samlad bedömning av indikator			Oförändrad

* *Energianvändning i kollektivtrafiken har ökat något vilket beror på delvis utbyte till annan modell av biogasbussar, men värdet ligger inom kollektivtrafikens målvärde.*

** *Förändringen är marginell och det går inte att dra slutsatsen att det har skett en förbättring utifrån statistikunderlaget.*

Mätetalet Totalt antal krediterade fleximatlådor (varmrätt) är borttagen eftersom det ingår i matsvinn. Mätetalet mäts fortfarande av verksamheten.

Indikator: Alla inköp bedöms utifrån cirkularitet, klimatpåverkan, biologisk mångfald och giffri miljö samt social hållbarhet.

Målvärde 2030: 100%

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Antal genomförda kategoriarbeten (inom Inköp Sörmland/Västmanland) där miljö beaktas i processen	1st	2st	Positiv
Antal genomförda kategoriarbeten (inom Inköp Sörmland/Västmanland) där sociala aspekter beaktas i processen	-*	0st	Negativ
Antal upphandlingar med förhöjda miljökrav	20st	30st	Positiv
Antal upphandlingar som omfattar externa transporter utan generella miljökrav om fossilfria och förnyelsebara drivmedel	-*	0st	Positiv
Andel livsmedelsupphandlingar utan förhöjda miljökrav	0%	0%	Positiv
Kost: Andel ekologiska livsmedel	40%	42%	Oförändrad**
Tärna folkhögskola: Andel ekologiska livsmedel	36%	37%	Oförändrad**
Samlad bedömning av indikatorn			Positiv

* Ny indikator från 2024

** Bedöms som oförändrad utveckling trots att utfallet 2024 är bättre än 2023 eftersom utfallet inte uppnår till verksamhetens målvärde.

Klimat

Indikator: Regionens totala utsläpp av koldioxidekvivalenter ska minska med 50%.

Målvärde 2030: -50%, basår 2019

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Regionens totala utsläpp av CO ₂ e*	-2%	+1%	Oförändrad

* Mäts gentemot basår 2019.

Indikator: Alla transporter⁵ drivs av fossilfria och förnybara bränslen.

Målvärde 2030: 100%

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Andel fossilfria drivmedel	93%*	95%	Positiv

* I Hållbarhetsredovisningen 2023 räknades diesel och bensin som helt fossilt och utfallet angavs då till 80%. Beräkningsmetoden har uppdaterats och inkluderar reduktionsplikten.

Indikator: Halverad klimatpåverkan (mätt i koldioxidekvivalenter) från energianvändningen i regionens fastigheter och verksamheter.

Målvärde 2030: -50%, basår 2019

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Regionens klimatpåverkan från energianvändning ⁶	-31%	-29%	Positiv*

* Utvecklingen 2024 bedöms som positiv eftersom energiförbrukningen fortsätter att minska enligt plan i energiriktlinjen. Utsläppsökningen beror på att utsläppsfaktorerna har justerats.

Indikator: Halverad klimatpåverkan (mätt i koldioxidekvivalenter) från inköp av material, produkter, livsmedel och tjänster.

Målvärde 2030: -50%, basår 2019

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Regionens klimatpåverkan från inköp ^{7*}	9%	11%**	Oförändrad

* Mäts gentemot basår 2019

** Regionernas klimatberäkningsverktyg har uppdaterats med fler inköpskategorier under 2024 samt justerats utifrån inflationen.

⁵ I mätningen ingår allmän och särskild kollektivtrafik och regionens egna fordon

⁶ Energianvändning inkluderar el, värme, kyla, köldmedia och reservkraft

⁷ Inköp inkluderar lustgas, anestesigaser, medicinskt använd koldioxid, tvättertjänster, varor, tjänster och livsmedel.

Indikator: Halverad koldioxidintensitet i regionens kapitalförvaltning med bibehållen avkastning.

Målvärde 2030: -50%, basår 2019

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Koldioxidintensitet i regionens kapitalförvaltning*	-11,6%	-35%	Positiv

* Mäts gentemot basår 2019

Indikator: Alla processer för riskbedömning är säkrade utifrån en anpassning till klimatförändringar som redan uppstått eller väntas uppstå.

Målvärde 2030: 100%

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Alla processer för riskbedömning är säkrade utifrån en anpassning till klimatförändringar som redan uppstått eller väntas uppstå.	Integrerade i flera riskbedömningsprocesser, men otillräcklig tillämpning	Integrerade i flera riskbedömningsprocesser, men otillräcklig tillämpning	Oförändrad

Biologisk mångfald och giftfri miljö

Indikator: Minskad negativ påverkan på biologisk mångfald och en giftfri miljö från regionens användning av produkter material och andra resurser.

Målvärde 2030: Minska

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Andel gröna och gula varor i Byggvarubedömningen, Vårdbyggnad etapp 1 %	86%	74%	Positiv*
Andel röda varor i Byggvarubedömningen, Vårdbyggnad etapp 1 %	14%	17%	Positiv*
Samlad bedömning av indikatorn			Positiv

* Utvecklingen 2024 bedöms som positiv eftersom arbetet med byggvarubedömningen följer förvaltningens process.

Indikator: Minskad miljöpåverkan från regionens användning och förskrivning av läkemedel med bibehållen eller ökad patientnytta.

Målvärde 2030: Minska

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Årlig minskning av den totala antibiotikabelastningen i antal recept/1000 invånare på 2,5%	268	274	Negativ

Indikator: Minskad negativ miljö- och hälsopåverkan från regionens användning av kemikalier.

Målvärde 2030: Minska

Mätetal	Utfall 2023	Utfall 2024	Utveckling 2024
Antal genomförda egenkontroller miljö	161	152st	Negativ
Antal kemikalier på utfasningslistorna*	CMR 26st Kandidatförteckningen** - Priodatabas**-	CMR 28st Kandidatförteckningen 43st Priodatabas 160st	Negativ***
Antal incidentrapporter gällande utsläpp/kemikalier produktion, Vårdbyggnad NAV etapp 1	0st	0st	Positiv
Samlad bedömning av indikatorn			Negativ

* Tre listor används: CMR = ämnen klassade som cancerogena, mutagena och/eller reproduktionsstörande, Kandidatförteckningen som är EUs lista över särskilt farliga ämnen samt utfasningsämnen enligt KEMIs Priodatabas.

** Mätetal saknas på grund av bristande datakvalitet

*** Utvecklingen bedöms som negativ eftersom antalet CMR-ämnen har ökat, det finns inget strukturerat arbete med att byta ut farliga kemikalier på utfasningslistorna samt att totala antalet kemikalier som regionen använder är konstant.